
Stanje javnih financ: zamegljevanje in filtriranje informacij

Franc Vodopivec

Dogajanje v Sloveniji na področju industrije in raziskovanja spremljam že trideset let, odkar so me razmere po prihodu iz Francije prisilile, da iščem finančno podporo za delo na področju razvoja in raziskav v podjetjih. O obeh temah sem od leta 1985 naprej, ko se mi je zazdelo, da slovenska politika na obeh področjih močno odstopa od tega, kar sem vedel, da se dogaja v tujini iz kontaktov z raziskovalci iz tujine in iz branja tujih revij, ki objavljajo strokovne in poslovne informacije. Po izvolitvi v državni svet sem začel bolj pazljivo spremljati tudi javne finance. Dogajanje na tem področju v zadnjih osmih letih navaja na misel, kot da so med vrhovi politike tudi posamezniki, ki se vedejo, kot da so javne finance nekaj, kar je dano, zato se lahko manipulira s stroški za projekte, ki se financirajo iz javnih sredstev. Dober dokaz za tak sklep je ogromna, za kulturne države nesprijemljiva podražitev gradnje avtocest. V obdobju predzadnje vlade, ki jo je vodil dr. Drnovšek, se je stanje javnih financ močno poslabšalo, ne da bi bila javnost o tem prav informirana, in prav zanimalo me je, kaj bo o tem povedano in natiskano v predvolilnem obdobju. Niti nisem bil razočaran, ko so se javne finance v tem obdobju komaj omenjale, čeprav smo imeli pred TV kamero tudi oba najbolj odgovorna zanje, dolgoletnega predsednika vlade in njegovega finančnega ministra. Prav presenetilo pa me je, da so ravno javne finance postale ena od prvih tem za časnika *Delo* in *Dnevnik* v decembru 2000. Spoznal sem, da je lahko primerjava pisanja o javnih financah v mesecu pred volitvami in v decembru 2000 primerna metoda za oceno politike informiranja javnosti v obeh časnikih in vsaj posredno tudi slika poročanja o drugih gospodarskih temah, kot sta rast izvoza, rast industrijske proizvodnje itn. Nisem med tistimi, ki verjamejo v pluralnost in objektivnost komentarjev v časnikih na temo javnih zadev. Dejstvo, da se volivci ne seznanijo z javnimi zadevami najprej skozi številke in se nato številke komentira, kot je

prav za politično opcijo, ki časnik obvladuje, pa se lahko razume le kot namerno zavajanje javnosti. Če kdaj, bi se morali volivci seznaniti s tem, kdo je zaslužen za stanje javnih financ, pred volitvami.

Uvod

Slovenija lahko dolgoročno gradi trdnost in stabilnost le na stalni in dovolj hitri gospodarski rasti s temeljem na hitri rasti industrijske proizvodnje in izvoza. Prvi pogoj za prvo in drugo so zdrave javne finance. Slovenija je na občutljivem geostrateškem položaju, vklinjena je med dve današnji članici, v nekaj letih med tri članice Evropske zveze. Torej naravno spada v prostor Evropske zveze, ne glede na to, kdaj bo sprejeta vanjo kot enakopravna članica. Sredozemsko morje se srednji Evropi najbolj približa prav v Sloveniji. Zato je Slovenija naravni tranzitni prostor med srednjo Evropo, Sredozemljem in Balkanom, ki ga je treba znati izrabiti pri gospodarskem razvoju. Zaradi zgodovine in pomembnosti zemljepisne lege je, in še bo, Slovenija izpostavljena izsiljevanju sosednjih držav, ki se preveč pogosto vedeta, kot da nista bili v koaliciji držav, ki so bile premagane v drugi svetovni vojni, in se zato do Slovenije vedeta, kot da ju ne obvezujejo mirovni pogodbi in sporazumi, ki obe pogodbi udejanjajo. Slovenska vlada pa se do teh držav vede, kot da bi bila od njih odvisna pri zadevah, ki izhajajo iz neudejanjenih obveznosti do slovenskih manjšin, in pri priključevanju Evropski zvezi. Najboljša obramba države je notranja stabilnost, ki temelji na taki gospodarski, socialni in kulturni rasti, ki so za veliko večino državljanov dokaz, da so na čelu države sposobni politiki in da so o javnih zadevah objektivno in pravočasno obveščeni, najprej z verodostojnimi podatki, ki jih lahko primerjajo s podatki iz drugih, bogatejših držav, in nato s komentarji. Predstavljanje stanja javnih financ samo v komentarjih je zamegljevanje, ne informiranje javnosti. Slovenija ni v evropskem demokratičnem prostoru nobena izjema in v nobenem časniku ni uravnovešenja prostora za različne opcije, tiste, ki so naklonjene koaliciji, tiste, ki so naklonjene opoziciji, in tiste, ki so kritične do obeh. Opcija, ki je zadnjih osem let v opoziciji, nima možnosti, da bi svoja stališča predstavila javnosti, ne glede na argumente, s katerimi jih podpre. Značilno je v zvezi s tem stališče, ki ga je v komentarju v *Delu* 2. septembra zapisal Boris Šuligoj in v katerem povzema stališče urednika izolskega časnika *Mandrač* do objektivnosti časnikarjev: »Svobode novinarjev preprosto ni. Nekateri smo omejeni že v svojih glavah, drugi smo od-

visni od dela, sodelavcev in gmotnih razmer, tretji imamo urednike, ki so odvisni od nekoga. O novinarski morali je brezpredmetno govoriti, ker ne obstaja. Obstaja pa morala, stanje duha novinarjev v posameznih medijih.« Zato tudi ni pričakovati, da bi npr. neki časnikar v *Delu* o javnih zadevah poročal objektivno, ali jih tako komentiral.

Stanje javnih financ

Stanje javnih financ je za Slovenijo tako pomembno, da se ne bi smelo dogoditi, kar se je, da se v predvolilnem obdobju praktično niso omenjale in volivci niso vedeli, v kakšnem stanju so in kdo je za stanje odgovoren. Prav javne finance pa bi morale biti temelj za oceno dela strank koalicije iz obdobja vladanja in kriterij za oceno programa, ki so ga stranke ponujale volivcem. Še posebej je bilo to potrebno zato, ker so bili med kandidati za izvolitev v državni zbor tudi posamezniki, npr. dolgoletni predsednik vlade in ministri, neposredno odgovorni za stanje javnih financ.

Poglejmo nekaj števil, ki so potrebne za oceno stanja javnih financ. Podatki so iz zbornika *Razvojna inteligenca in volitve 2000*, ki je v pripravi v državnem svetu. Podatki so v ameriških dolarjih (USD) na državljana in v %. Na državljana zato, ker je preprostemu človeku zelo odmaknjen podatek, če npr. zve, da država za servisiranje tujih posojil plača 1 milijardo USD obresti in anuitet na leto. Mnogo bližji mu je podatek o dolgu države, če ve, da mora tudi on prispevati za servisiranje tujega dolga 500 USD na leto. Tej številki da realni pomen, ko jo primerja s plačo in pokojnino.

Podatki so navedeni v USD zato, ker je bruto domači proizvod (BDP) v USD, ne pa BDP po notranji kupni moči, osnova za razprave o proračunu vlade, ZPIS in ZZZS, kjer nastaja velika večina javnih stroškov, in ker je BDP, če že ne najvažnejši, pa gotovo med maloštevilnimi najpomembnejšimi podatki za primerjavo med Slovenijo in drugimi državami. Številke so iz štiriletnega obdobja 1996–1999. Čas pred letom 1996 ni upoštevan, ker je BDP v letu 1995 zrasel za 30 %, s 7200 na 9370 USD, zaradi spremenjene metodologije izračuna. Sicer pa so bile do leta 1996 vsaj sistemsko sprejete vse temeljne odločitve v zvezi s tranzicijo in bi pričakovali, da bi po tem letu Slovenija že imela gospodarsko in socialno strategijo, v okviru katere bi bila opredeljena razvojna funkcija javnih sredstev in zagotovljena stabilnost in trdnost javnih financ.

Podatki so v USD na državljana in v %:
povprečna rast BDP: 145 USD oz. 1,3 % na leto
povprečna rast izvoza: 29 USD oz. 0,8 % na leto
povprečna rast zunanjega dolga: 315 USD oziroma 26 % na leto
rast zunanjega dolga v letih 1996 do 1999 z 21,2 na 27,4 % BDP
oziroma na 2745 USD na državljana.

Odplačila zunanjega dolga 523 USD na leto oz. 5,4 % BDP.
Povprečni delež industrije v BDP: 24 %.
Investicije v proizvodne naprave v industriji: 2,1 %.
Poprečna rast vrednosti industrijske proizvodnje: 1,7% na leto.
Zmanjševanje števila zaposlenih v industriji: 6,2 % na leto.
Povprečno število registriranih nezaposlenih: enako leta 1995 in
leta 1999.

Vsi ti podatki in še mnogi drugi so bili na voljo že konec prve polovice leta 2000, torej dovolj zgodaj, da bi jih lahko obravnavali pred volitvami, vsaj v RTV, ki se financira iz obvezne naročnine.

Neresno bi bilo trditi, da so javne finance stabilne in v dobrem stanju, če je povprečna rast BDP nekajkrat manjša od rasti zadolževanja, če je rast skupnega zunanjega dolga mnogo večja od rasti izvoza in če so bila odplačila anuitet in obresti v tujino v letih 1996 do 1999 povprečno 3,6-krat večja od rasti BDP in kar 18-krat večja od povprečnega povečanja izvoza. Kaj je vzrok za to, pokažejo drugi podatki. Ker so investicije v proizvodne naprave kritično majhne v primerjavi z njenim deležem v BDP, industrijska proizvodnja količinsko ne raste dovolj hitro in ne znižujejo se proizvodni stroški, kolikor je potrebno, da bi se ohranila konkurenčnost v času zmanjševanja konjunktura ali celo recesije. Zato z izvozom prihaja v državo premalo tuje dodane vrednosti in raste breme infrastrukturnih in socialnih stroškov na zaposlenega v industriji. Prav gotovo se lahko zgodi, da bo država kos nakopičenim problemom le z nepriljubljenimi ukrepi; decembrska korektura valorizacije pokojnin in ostre razprave v zvezi s plačami v javnem sektorju take ukrepe napovedujejo.

Kritične razmere so posledica dejstva, da vlade dr. Drnovška niso imele nobene strategije za rast industrijske proizvodnje in izvoza. Problemi so se reševali tam, kjer so se pojavili v javnosti v kritični obliki, npr. grožnje ali dejanske stavke in javni protesti, ne pa v okviru strategije, ki bi upoštevala dejanske danosti in možnosti. V zborniku o konkurenčnosti, ki ga vsako leto izda International Institute for Ma-

nagement Development (IMD) iz Ženeve v Švici, v katerem je konkurenčnost držav ocenjena na podlagi 249 podatkov, je zapisano: »Konkurenčnost države ni odvisna samo od BDP in produktivnosti, ker morajo konkurenčna podjetja upoštevati kulturne, socialne, izobrazbene, ekološke in politične dejavnike okolja. Zato države tekmujejo med seboj tako, da podjetjem zagotovijo najbolj učinkovito strukturo, institucije in politiko. Konkurenčnost odseva sposobnost držav, da ustvarijo okolje, ki je potrebno za lokalno in mednarodno konkurenčnost podjetij.« Podatki o proizvodnji in izvozu jasno povedo, zakaj ima prav slovenska vlada tako slabo oceno v zborniku IMD, 45. mesto med 47 državami, bolje pa so ocenjene vlade vrste držav, ki za Slovenijo močno zaostajajo po BDP, vse od Češke in Poljske do Brazilije, Filipinov in Indonezije. Slaba je vrsta ocen za slovensko vlado v letu 1999, npr. povečevanje konkurenčnosti – 44. mesto, transparentnost odločitev vlade – 45. mesto, pred slovensko vlado so npr. vse vlade držav Evropske zveze, vlade Mehike, Madžarske in Filipinov itn., za slovensko vlado pa le vladi Rusije in Venezuele. Ob tem je treba vedeti, da konvencija OECD zahteva, da imajo vlade držav politiko, ki zagotavlja največjo trajno rast gospodarstva in zaposlovanja ter finančno stabilnost pri popolni transparentnosti informacij za izvedence iz OECD.

Poročanje v časnikih *Delo* in *Dnevnik* o zadevah javnih financ v decembru 2000

V časnikih *Delo* in *Dnevnik* je bila decembra 2000 objavljena vrsta komentarjev, ki posredno dokazujejo, da se v obeh dnevnikih zavedajo, da je stanje javnih financ vsaj zaskrbljujoče. Pred volitvami v oktobru takih komentarjev praktično ni bilo.

M. Jenko, *Delo*, 1. december 2000, komentar se nanaša na predsednika vlade dr. Drnovška: »... Bo za čezmerne javnofinančne primanjkljaje, nedokončane varčevalne programe, v predalih založene zakone ali polovične reforme le težko krivil koga drugega kot sebe, ali pa stranko, iz katere prihaja ... Vsekakor ga že na začetku mandata čaka veliko nedokončanega dela, ki ga seveda niso opravile prav vlade in koalicije, v katerih je sedel. Nedokončana pokojninska reforma, zastala privatizacija bank in zavarovalnic, podpora neposrednim tujim naložbam, je le nekaj starih / novih vladnih prioritet, razlika je le ta, da stari izgovori na račun domnevno trmoglavega M. Podobnika ne bodo prišli več v poštev«.

M. Kovač, *Dnevnik*, 2. december 2000: »Zato ni pretirana ugotovitev, da so v zadnjih nekaj letih v delu javnih financ v Sloveniji nastale netransparentne razmere, ki kar kličejo po korupciji.« In naprej: »Nimamo nobenega razloga, da bi vladnim funkcionarjem brez ustreznih dokazil in zgolj na besedo verjeli, kako je ves proračunski denar, namenjen razvoju in prestrukturiranju gospodarstva, zares končal tam, kjer bi moral ... Nobenega dvoma pa seveda ni, da bo vse skupaj še slabše, če se zgodbe o deljenju državnega denarja brez pravega nadzora ne bodo lotili s takim žarom, kot so se lotevali napak vlade dr. Bajuka.«

M. Jenko, *Delo*, 2. december 2000: »Slovenija zadnjih deset letih ni imela večjega proračunskega in plačilnobilančnega primanjkljaja kakor zdaj, razmere na tem področju niso bile nikdar slabše – za to pa prav gotovo ni kriva Bajukova vlada, ki je bila na oblasti vsega nekaj mesecev.« In naprej: »Vendar ima večina težav, ki zdaj prihajajo in bodo prihajale, vzroke nekaj dlje v preteklosti. Nova vlada bo morala predvsem pospraviti finančno težke obveznosti iz časov prejšnjih vlad in koalicij, v katerih so, mimogrede, sodelovali tudi mnogi člani zdajšnjega kabineta ... In ko bi veliko storili že tako, da ne bi sprejemali novih finančnih obveznosti, plačil pa prelagali na prihodnost.«

Ventil, *Delo*, 8. december 2000: »Tone Rop leta 1999, ko je bil minister za delo, družino in socialne zadeve, o politiki plač: Plačna politika je – in to sem že večkrat povedal – verjetno najbolj uspešen del makroekonomske politike od leta 1996 naprej. Ta makroekonomska politika je dala rezultate. Zlasti v tem, da je delež investicij v BDP narastel (?) in da je prišlo do pomembnega razvojnega impulza v podjetjih (?).«

Tone Rop leta 2000, tik za tem, ko je postal minister za finance, o nujni spremembi politike plač: »Rast plač v javnem sektorju je bila prehitra in previsoka, za kar sta krivi prejšnja in Bajukova vlada, ki sta preveč popuščali pritiskom.«

Pripomba: glavni vladni pogajalec o plačah v javnem sektorju je bil v letih 1996–1999 minister za delo in družino g. Tone Rop.

M. Repovž, *Delo*, 9. december 2000: »Ko je napovedal krizno reševanje proračuna za to in naslednje leto, je sicer javno priznal, kar je prej rad zanikal – da je gospodarska stabilnost Slovenije pod optimalno in vsaj dolgoročno ogrožena. ... Ključni problemi dolgoročne ekonomske stabilnosti Slovenije še naprej ostajajo isti, a nič manj mogočni – plače in javne finance ... Pri plačah državnih in javnih uslužbencev pa vlada prava zmešnjava ... Samo tako bi lahko popravila lastne napa-

ke iz prejšnjih let in odpravila posledice neaktivnosti in morebitnega škodljivega ravnanja Bajukove (?) vlade.«

A. Čakš, *Delo*, 14. december 2000: »Prvi krivec za sesuti sistem plač v javnem sektorju pa je nekdanja Drnovškova vlada. Nedopustno je, da nova vlada, ki naj bi si sicer nadvse prizadevala za pravno državo, zanemarija pravice zaposlenih v šolstvu in v znanosti ... Že v torek smo poročali o denarnih stiskah vzgojnih in prevzgojnih domov. Ti naj bi ne imeli sredstev za plačilo elektrike, vode in ogrevanja.«

M. Usenik, *Dnevnik*, 16. december 2000: »In tako v naši državi že deset let padajo domina za domino in podirajo enotno plačno politiko v javnem sektorju. Vsekakor to, kar je ostalo od nje, spominja na pisano odejo iz krp, prišito na podlago v nekaj delih iz zanikrnih krp, v drugih delih pa iz toplih, razkošnih tkanin, in ta odeja je za prve prentanka, druge pa varno greje.« In naprej: »Ta ugotovitev zdaj že dozoreva v vladnih krogih, vendar bolj na silo, ker je zaradi grozečega proračunskega primanjkljaja, neuravnovešenih javnofinančnih prihodkov in odhodkov začelo primanjkovati štofa za nove krpe. Znašli smo se ob zidu.«

M. Jenko, *Delo*, 22. december 2000: »Nasprotno, v tem desetletju ga namreč še ni bilo finančnega ministra ali vlade, ki bi si za cilj za naslednje leto postavila 1,3 % primanjkljaj v državni blagajni ... Pa še to: je zgolj naključje, da smo na včerajšnji novinarski konferenci slišali zagotovila, da slovenska zadolženost še ni previsoka, in da je po drugi strani finančni minister dal vedeti, da so prav visoki izdatki za plačilo obresti – ti imajo na seznamu porabe prednost, saj bi neplačevanje dolgov zmanjšalo boniteto države – med glavnimi vzroki, da vladajoča koalicija ne more najti skupnega jezika pri prihodnjem proračunu.«

M. Repovž, *Delo*, 23. december: 2000: »Kako je to mogoče? Plačni sistem v javnem sektorju je precej kaotičen, razmerja porušena, predvsem pa je zaradi dospelja obljub skrajno nepregleden ... Plače javnega sektorja so pri nas – poleg izdatkov za pokojnine – eno največjih tveganj za že precej načeto zdravje javnih financ in stabilno gospodarsko rast. V tem pogledu za Slovenijo veljajo enaka pravila, kot veljajo v razvitih državah ... Nekatero majhne države z odprtim gospodarstvom, kot so denimo Belgija, Danska ali Nova Zelandija, se v tujini zadolžujejo samo zaradi obnavljanja deviznih rezerv, Irci pa si ta luksuz dovolijo zaradi odplačevanja zunanega dolga; tudi najbolj razvita gospodarstva najemajo le zanemarljiv del državnega dolga v tuji valuti. Ponekod so šli s finančno preventivo še dlje – pred morebitno lah-

komiselnostjo pri javnih izdatkih in zadolževanju so se zaščitili celo s pomočjo ustreznih varovalk v ustavi.«

K. Fidermac, *Delo*, 30. december 2000: »Ampak prav zdaj menda državi še posebej manjka denarja, saj finančni minister odkrito opozarja, da so razmere na prihodkovni strani državnega proračuna že kar kritične. Zato me skrbi, da bi vlada v razkošnih sobanah gradu Brdo pozabila na finančno stisko v državi in državljanom odmerila tlako, ki je ne zmorejo.«

M. Kovač, *Dnevnik*, 30. december 2000: »In da smo doslej imeli vlade, ki jih je, v povsem socialističnem slogu, razdeljevanje javnega denarja zanimalo bolj kot ustvarjanje razmer, v katerih bi bilo mogoče povečevati dodano vrednost ... Kar seveda pomeni, da večanje proračunske luknje in državni intervencionizem še zdaleč nista posledica vladavine strank, ki bi imele svoje korenine v socializmu, ampak je povsem v skladu z vrednotami, ki obvladujejo celoten slovenski politični prostor ... Skratka, za tole rubriko je dogodek leta vsekakor afera Šuštar – pa ne zato, ker se je z njo prvič pojavil utemeljen sum, da je politična korupcija segla v najvišje politične vrhove, ampak predvsem zaradi tega, ker se je z njo jasno pokazalo, da smo v zadnjih nekaj letih gospodarstvo vodili tudi z mehanizmi, ki že po definiciji niso mogli povečevati njegove konkurenčnosti, ampak so z njimi ravno obratno nastajale razmere, ki so bile idealne za razmah političnega klientelizma in korupcije.«

Lahko bi navedel še vrsto citatov, ki dokazujejo, da so se časnikarji v obeh dnevnikih prav dobro zavedali, vsaj v decembru, da je stanje javnih financ zelo kritično, in med vrsticami povedali, da so tega krive predvsem vlade, ki jih je vodil dr. Drnovšek. Izjava dr. Drnovška: »Povsem normalno je, da imajo države določena razvojna obdobja, ki jih financirajo z zadolževanjem. Vse razvite države so se razvijale na tak način in se bistveno bolj zadolževale, kot se Slovenija«, ki je objavljena v *Delu* 30. decembra, kaže, da predsednik vlade pravzaprav ne ve, koliko Slovenija letno odplačuje za obveznosti iz tujih posojil. Sicer ne bi mogel tako lahkotno mimo dejstva, da so plačila za obresti in anuitet v obdobju 1996–1999 presegla 1 milijardo USD na leto. Prav zanima me, katere države brez zelo velikih naravnih virov so bile sposobne nameniti več let zaporedoma na leto povprečno 5,4 % BDP za odplačevanje zunanjih obveznosti brez hudih posledic za državo in državljane.

Javne finance v časnikih *Delo* in *Dnevnik* septembra in oktobra 2000 do volitev

Vsi podatki, na podlagi katerih so časnikarji v *Delu* in *Dnevniku* decembra 2000 zapisali, kar sem citiral, in še mnogo drugega, so bili na voljo že ob koncu poletja 2000, tako številke o dolgu, odplačilih in rasti BDP, ocena vlade v zborniku IMD itn. Predvolilni čas je najboljša priložnost, da se kandidate za prevzem oblastniških funkcij opozori na uspehe in neuspehe iz preteklosti iz najmanj treh razlogov. Eden je, da politik vse preveč rad pozablja na neuspehe pri svojem delu; drugi je, da postane bolj stvaren, ko obljublja, kaj vse bo storil v predvolilnem programu, in tretji je, da ve, da volivci, ki poznajo številke, ki so zelo objektivno merilo uspešnosti njegovega dela v preteklosti, zelo lahko ocenijo stvarnost volilnih obljub. Zato je v predvolilnem boju programsko bolj stvaren in se čuti odgovornega za svoje delo v preteklosti. Če bi bilo pred volitvami obema dnevnikoma res do tega, da se v predvolilnem času prezračijo volilni nastopi kandidatov in strank, je logično pričakovanje, da bi volivca informirali o stanju javnih zadev, predvsem o stanju javnih financ. Ker se to ni zgodilo, sta ta dva časnika aktivno prispevala k redčenju predvolilnih razprav in pokazala, da jima ni do volilne zmage dobrih programov, ampak predvsem za zmago politične opcije, ki je odgovorna tudi za današnje stanje javnih financ. Ne verjamem, da je izgovor za tako politiko obeh časnikov v jalovem upanju, da bo kmetijo znova oživil, kdor je desetletje živel od prodaje njiv. Ali prodaja državnega deleža v Petrolu, zato da se je eno leto zmanjšal proračunski deficit, ni neke vrste prodaja njive?

V septembru in do sredine oktobra 2000 (volitve v državni zbor so bile 15. oktobra 2000) je bilo v notranjepolitični in gospodarski rubriki časnikov *Delo* in *Dnevnik* veliko prostora odmerjeno kritiki, velikokrat upravičeni, ravnanja in odločitve Bajukove vlade. Še posebno veliko je bilo napisano o kadrovskih zadevah v DURS, o dogajanju v Ministrstvu za gospodarske dejavnosti in v Ministrstvu za šolstvo in šport. Začuda, samo spotoma smo bili informirani o dveh zelo pomembnih zadevah, da so bile nekatere datoteke v računalnikih Ministrstva za gospodarske dejavnosti izpraznjene, v DURS pa niso našli kake pomembne dokumentacije. Pač pa je bilo precej ironiziranja v zvezi z dejstvom, da so iz nekega pohištva odpadli neki elektronski deli, za katere še danes ne vemo, zakaj so bili tam. O privatizacijski vrzeli se je pisalo, kot da je dr. Bajuk ni nasledil od dr. Drnovška. Priljubljeni temi sta bili spor znotraj SLS-SKD in stanovanjsko varčevanje, ki se je obrav-

navalo, kot da Banka Slovenije ni soodgovorna za zdravje bank in varčevalne vloge. O kadrovskih zamenjavah se je pisalo, kot da časnikarji ne vedo, da je bilo tudi v času vlad dr. Drnovška mnogo dobrih služb razdeljenih po strankarskem ključu, in kot da klientelizem ni stalna praksa vlad dr. Drnovška. Na tapeti so bile plače v družbenih dejavnostih, finančne težave ZPIS in ZZS, Avnoj in seveda ankete o volilnih izidih ter razprave o potencialnih povolilnih koalicijah. Prijetno me je presenetilo, ko sem v *Dnevniku* prebral, da avtomobila niso ukradli podpredsedniku vlade, pri čemer so vztrajali nekaj mesecev, ampak njegovemu uradnemu šoferju. Sploh pa se je o delu vlade dr. Bajuka pisalo, kot da je od Drnovškovih vlad nasledil idealno stanje, in za proračunske težave je javnost zvedela praktično le skozi dvoboj med predsednikom vlade in ministrom za finance.

Javne finance so bile v *Delu* omenjene neposredno samo enkrat, 13. oktobra je M. Jenko zapisal: »Recimo, vse stranke, ki so nam vladale, ali nam vladajo po letu 1996, so obljubljale uravnotežene javne finance in vsaj izravnani proračun.« Tudi *Dnevnik* ni bil bolj zgovoren in le 14. septembra je M. Lacić zapisal: »Kljub varčevalnim aktivnostim vlade se proračunski primanjkljaj za zdaj ne zmanjšuje. Obveznosti za plače šolnikov, povečanje izhodiščne plače za javni sektor v juliju, večje obveznosti za obresti za tuja posojila in prispevek za pokrivanje škode zaradi suše grozijo, da bo proračunski primanjkljaj kljub varčevalnim ukrepom večji od julija napovedanih 16 milijard tolarjev.«

Če primerjam citirano s tistim, kar je bilo na temo javnih financ tiskano v decembru, je bilo vse, za kar sta oba dnevnika menila, da je treba pred volitvami povedati državljanom o stanju javnih financ, najmanj zelo malo, pa še za to malo so namočili za stanje gotovo zelo malo krivo Bajukovo vlado.

Sklep

Mnogo tega, kar smo opazili kritični bralci obeh dnevnikov, sta decembra 2000 pošteno povzela D. Kovač v *Dnevniku* in D. Pušenjak v *Delu*.

D. Kovač: »Kako uspešna ustvarjalka te politične megle je bila prav Drnovškova združba, pa dokazuje s tem, da je šele po volitvah začela izdelovati volilni program (sama ga imenuje koalicijska pogodba), ki je vse bolj oddaljen od tistega, ki so ga imeli njeni volivci (žal) zgolj v samopredstavi, ko so oddajali svoje glasove ... Ali drugače povedano,

za razliko od tako rekoč vseh strankarskih veljakov, vključno s predsednikom države, Drnovšek nikoli o nobeni stvari ni imel izdelanega stališča, dokler ta ni postala izvršeno dejstvo, ki se mu je nato znal vedno prilagoditi ... Izlačan je priliko izkoristil že tretjič – najprej, ko se je povzpел na vrh propadle Jugoslavije, nato na vrh propadle mladinske organizacije in zdaj, ko je na vrhu propadajoče slovenske strankokracije.«

D. Pušenjak, 27. decembra: »Gotovo pa je res, na kar že leta, pa kljub temu brez učinka, opozarjajo pametni ljudje. Prvič, da vlada ni plen zmagovalcev, ali njihova nedotakljiva lastnina, niti tako dolgo, dokler traja mandat. Drugič, da nobena oblast ne začenja z ničle, temveč je element kontinuitete. Tretjič, da si posamezniki zaslužijo zelo dobro državno službo ravno zato, ker znajo biti odprti in nevtralni, ne pa zato, ker so poslušni in goreči.«

Torej, LDS je na volitvah zmagala, ker je bila najbolj uspešna ustvarjalka politične megle; mnogo volivcev je oddalo glas za LDS na podlagi samopredstave o tem, za kaj se ta stranka programsko zavezuje; vlado nam bo štiri leta vodil politik, ki o nobeni stvari ni imel izdelanega stališča; vlade, predvsem Drnovškove, ker jih je bilo največ, se do države vedejo, kot da je njihova lastnina. Vse to pa je časnik povedal šele po volitvah, ne pred njimi, čeprav je le ob volitvah priložnost, enkrat na štiri leta, da državljani o nečem odločamo. Razumno in sebi ter državi v korist pa lahko odgovorno odločamo le, če smo o javnih zadevah dovolj informirani. Mar vsega, kar je bilo tiskano o javnih finančah v decembru, v časnikih *Delo* in *Dnevnik* niso vedeli že v septembru, ali celo prej? Zakaj torej javnosti niso pravočasno obveščali o zadevah, kakršne so? Razlaga, da je šlo pred volitvami za namerno zamegljevanje javnosti, se vsiljuje kar sama. Pred časom sem v *Delu* bral mnenje, da slovenski politiki v javnosti ustvarjajo fantomsko sliko države (komentar tega stališča, kot še drugi pred njim, ni videl javnosti). Mogoče je res, da politiki ustvarjajo fantomsko državo, ni pa nobenega dvoma, da časnika *Delo* in *Dnevnik* vse preveč, in še prav pred volitvami, zamegljujeta stanje v javnih zadevah s filtriranjem informacij, tudi o stanju javnih financ. To stanje je, če že ne najboljše, gotovo eno od najboljših meril kakovosti in državotvornosti delovanja slovenskih vlad v preteklosti, v katerih je dominirala LDS. Kritično poročanje po volitvah nikomur več ne škodi in ne koristi. Ni izključeno, da ni njegov namen ustvariti sliko, da se o javnih zadevah bralce obvešča uravnoteženo. To me spominja na razpravo o izgubljenih priložnostih, ki pa jih je žal čedalje manj. Tako razumem tudi, kar je V. Mi-

heljak zapisal v *SP Dela* 13. januarja 2001: »No, zaradi izgubljene bitke z učitelji lahko vlada in njen predsednik izgubita kar vojno z mediji. Liberalni demokrati so verjetno prvič v situaciji, ko čutijo precej soglasno nenaklonjenost medijev.« Ob taki ugotovitvi danes se vprašam, ali bo V. Miheljak kdaj utemeljil, zakaj so bili v preteklosti mediji naklonjeni LDS in kateri so bili tisti veliki uspehi te stranke, ki so utišali kritike v medijih. Je vrsta zadev, kjer bi pravočasna javna kritika zadeve izboljšala, npr. stanje javnih financ; dejanska korist politike prilagoditvenega pragmatizma, ki jo goji predsednik Drnovšek in je krinka za strah pred načrtovanjem in prevzemanjem odgovornosti za uresničevanje sprejetih načrtov; privatizacijska luknja in večkratna kršitev zakonov, ki so bili sprejeti za njeno napolnitev; dejstvo, da slovenskih politikov skoraj ne vidimo več v Parizu in Londonu, kjer se mnogo odloča v zvezi z Evropsko zvezo; dejstvo, da je predsednik vlade poslal svojega zunanjega ministra v Italijo na pogajanja, ne da bi se vlada prej dogovorila, kaj lahko tam pove in na kaj lahko pristane; dejstvo, da je predsednik Drnovšek javno zagovarjal ksenofobnega politika iz sosednje države, ki ga je obsodila vsa Evropska zveza, itn. Res me zanima, kako je LDS pridobila naklonjenost medijev, ki so ji poleg katastrofalne politike g. Janše in Bajuka pridobili naklonjenost volivcev, če ne predvsem z naklonjenim obveščanjem volivcev o stvarnem stanju javnih zadev.